

פולמוס לניימי או חיסול חשבונות?

יו"ר אגודת הסופרים, המשורר יעקב אורלנד, אמר אתמול כי סירב לחתום על גילוי-הדעת שהוציאה ועדת ניסוח של האגודה נגד המשורר נתן זך, מכיוון שאסור לגלוי-דעת למגע לחיסול חשבונות אישיים, ולהיות מוגש בדחפים שאין קשר בינם לבין הנושא שעליו מדובר.

יגאל קוצר, חדשות 18.9.88

ובכן, הסערה סביב דברים שהשמעתי בראיון ב"יריעות אחרונות" שככה מעט (לפחות בעת כתיבת דברים אלה) ורומה שאין יפה מערב יום הכיפורים לעריכת חשבון-נפש קצר במגמה לברר מדוע באמת עטה עלי בצוותא חברה כזאת שק

שה לתארה אלא כ"חגיגה" (חבורת ליניץ' נוסח המערב הפרוע). אבל גם במגמה לברוק את חלקי שלי בפרשה. את חלקי, במשמע, את דיבורי ומעשי שהביאו את השחקנים הראשיים במערבון המיוחזי הזה למקום שהביאו אותם. אין קל מלומר על אדם היוצא כנגד חברו שהוא מורד על-ידי יצר נקם או מישאלה ל"סגור חשבון" עימו. הרבה יותר קשה להוכיח זאת. וגם זה: שימושית בטענת "חיסול חשבונות" עלול למנוע או לגדוע באיבו כל ויכוח. שהרי בכל מקום ניתן לטעון כי ב"הפולגותא שלך אינו מודי רך אך ורק על-ידי שיקולים אובייקטיביים אשר לגופו של דבר. וגם זה: מי יקבע ללא עוררין אשן מסתיימים שיקולים ומגיעים אובייקטיביים ומתחילים שיקולים ומגיעים סובייקטיביים האם בשיעור שאני יוצא חוץ כנגד מעשיהם של אנשי "גוש אמנים", ררך משל, ואף כלפי מנהיגי אותו לים תחת הקטיגוריה של האובייקטיביות הצרוי פה, או שמה נצטרפו אל אלה העקרוניים, במהלכן של שנות פולמוס והתנצחות וניגוח הדדיים, גם מניעים סובייקטיביים רבים של תיעוב אנשים אלה או אחרים, שהם וכל מעשיהם נעשו בעיני מוצקים מחמת מיאוס. והרי לכם דוגמה לפולמוס שראשיתו עיקרון (אבל היש גם עקרונות צרופים מסיגים ויגראפיים, קרי: סובייקטיביים?) וסופו חיבור של התנגדות עקרונית וסלידה אישית, סובייקטיבית מאוד.

והלאה. האם העובדה שכתבתי איפעם דברים חריפים, ואף חריפים ביותר, כנגד אדם מסויים, והנה אותו אדם קם לאחר זמן וכתב כנגדי דברים ברזוח דומה, — האם עובדה זו כשלעצמה ריה כדי להוכיח טיעון של חיסול חשבונות? הרי באמת ייתכן שכשם שנפגעת אני בשעתו מברזי שלו ואף הגבתי עליהם בחריפות, כך נפגע הוא עכשיו מדבריי ועמד והשיב לי מנה אחת אפיים. אפשר שלא זכר כלל מה שכתבתי אני עליו אז.

היכן קו הגבול?

ואפילו אני עומד וטוען כי הוציא את דבריי מפשוטם ועמד וסילף אותם — האם יכול אני להוכיח כי עשה זאת ביוזעם ובזדון. הרי אפשר שרק מפני שכל כך כעס על מה שזימה למצוא בדבריי נהג באימפולסיביות וכמוכה סנוורים, כש"הוא מגיב על דברים שלא אמרתי כלל. במילים אחרות: היכן עובר קו הגבול בין פולמוס והתנצחות ויכוח לגיטימיים, חריפים וכואבים כאשר יהיו, לבין דוון ועלילת-דם, שק מודע לבעליו שכל כונתו להבאיש את ריחו של מישוהו שאינו חביב עליו עד שלא תהיה לו תקומה עוד? קשה ביותר היא ההוכחה כשמול אדם יחיד מתייצב מוסר שלם. שהרי שישיאלו: האם מוסר שלם מחסל חשבונות? היררה קל בתקדימים מן העבר מעלה שאכן אירעו מיימים — והם לא מעטים כלל — שבהם חיסלו מוסדות שלמים חשבונות, בינם לבין עצמם ובינם לבין יחידים שמחוצה להם.

נכון: בימינו חל פיתוח רציני ביוקרם ה"מי" תולדות" או המאגית של מוסדות, ושום אדם ב"רדעית הקורא בימינו כי צמרת המישטה הא"השב"כ טענה", או כי "מליאת הכנסת הביעה שאטנפיש", או ש"חבר-הנאמנים של בנק זה או אחר הכניש" — שוב לא יעלה ברעתו להעניק לדברים אמון אוטומטי. מה לעשות, יותר מדי והיטב מדי אני יודעים מיהם האנשים המרכיבים מוסדות אלה. וגם זאת אנו יודעים, שלעיתים קרובות חוכמתם הקיבוצית, מאורץ של מוסדות הקולקטיביים, או מצפונם המוצרף של מוסדות גופלים ברובה מחוכמתו, נורכפיו וישרו של האיש החכם, הישר וההגון ביותר המכהן בהם.

התקפה גמישה

הרכה תלוי גם באקלימה ובתרבותה של תקיפה. כך, בתרבות זו או אחרת לא יעלה כלל על הדעת שמי שיוצא כנגדך אינו בר-פלוגתא שלך, אלא את נפשך הוא מבקש. פשוטו כמשמעו. במי לים אחרות, אילו ניתן לו, היה מאבדך מן העולם. פיסית ממש. ורק מפני שלא ניתן לו, או כיוון שהוא חושש מפני התוצאות — הוא יוצא כנגדך בעלילות דרכים.

במיקרה זה הופכות הטענות טפלות לעצם פעולת השינאה ואין עוד סיכוי לוויכוח: כל תשובה שלך תירחה על הסף, בעצם עוד לפני שהשמעת אותה, שכן איש אינו מעוניין בעמדתך או בטיעוניך, נכוחים ויפים או מוקשים ומופרכים כאשר יהיו.

בך מעוניינים, בך ולא בטיעוניך. במיקרה זה הופך הטיעון להשמצה, וה"התנפלות" — למעשה ליניץ' מילולי, או, בלשון מדוייקת יותר, לחיסול חשבונות.

או גם נשכח, במוקדם או במאוחר, הנושא ששימש עליה לוויכוח. שכן בעלי דבכך יפתחו

בישראל, לא הוסיפה לי ידידים בקרב שוחרי הפסיכילים שבין משוררי ישראל. הבעת הסלידה מטיפולה של ממשלת "האחרות הלאומית" באיני תיפארה הוסיפה שמן פוליטי על המדורה הספית. וייתכן כאמת ססיגנוני האימפולסיבי וה"תוקפני לעיתים, קוצר-הרוח שלי כלפי תככנים, עסקנים ושרלטאנים למיניהם, קוצר-רוח שנבר נזכה הידיעה, שמי שאינו יוצא היום כנגד הכרזות, כלומר, מילים, יצטרך לצאת מחר כנגד גידרות-תיל ומשאיות טעונות מגורשים — כל אלה גרמו שאיראה כמי ש"אוסף לאחרונה בשיתיות הרבה שונאים. בחודשים האחרונים הצליח לריב כמעט עם כולם... רבים

סומרי ישראל בדרך לאמת: גיורא לשם, בן-ציון תומר וסנדו דויד - "נלך לפוליגראף" איור של רוברט נאדלר

מחכים לו בפניה כדי לבעוט בו... (חדשות, שם). להגנתי אוכל רק לומר כי כל שונא שרכשתי לי באחרונה — ביושר רכשתי אותו. ביושר, בחד ליציות ולעיתים כעבודת-זמלים.

לשיכחם של כמה מאלה ייאמר: לא כולם ניצלו את הזדמנותיהפו האחרונה כדי להצטרף לכוועטים. אולי הבינו גם הם מה שהביך אורלנד, הרחוק מרחק ת"ק על ת"ק לא רק מהשקפותי הפוליטיות אלא גם מלהיות "האיש שלי" באגודת הסופרים, כפי שניסו המשמציים (לא המת" ווכחים: כאן אין עניין לוויכוח) להציגו.

כך או כך, לכל מי שחושש מפני מעורבות-ייתר בענייניה של אגודת הסופרים מצד מי שמעולם לא מצא לראוי להצטרף אליה, אני יכול לומר בהזדמנות זו: תנוו דעתכם, מישאלתי להתערב בענייניהם אינה גדולה ממישאלתי להצטרף לקובעי המדיניות בוועד הנאמנים של בית העלמין בחולון...

ההשוואה באה כמאלה אבל במחשבה שניה אין היא בלתי-היולמת כל-כך. הנה רק השבוע אמר לי מקור שלא לייחס — כפי שנהוג לקרוא לו בלשון העיתונות — בוועד אגודת הסופרים, כי בכל השנים הרבות שהוא מכהן באותו מוסד עוד לא נתקל בהרכב "רע" (צייטוט) כמו בזה הנוכחי. האם היו דבריו בבחינת קביעת עובדה או חיסול חשבונות?

תשפטו אתם. אותי וגם אותו. הרי כל הראיות לפניכם.

"חבורת הזבל" מכה שנית

לאחר שעלית-הידם כנגד נתן זך לא עלתה יפה, החליטה "חבורת הזבל" בוועד אורלנד, האיש א... הביא לאגודת הסופרים יושר ואצילות", אפילו לטענתם של אלה המאשימים אותו "זולשה וחוסר חוטי-שידרה" (עירית נחמני, "עוד מאבק כוח", "חדשות", 19.9.88). נתולה ש"תחת מסווה של רגישות אמיתית לדברי זך ואכן, הניסיון להדיח "חשבונות" (שם) מן הסוג המנונה ביותר. כמעט ביום שבו נבחר להונרלנד לא החל בעיקבות הפרשה האחרונה. ראשיתו משוררים כושלים ומתוסכלים, ש"ת זך" היא רק האמתלה שבה נאחזו שלושה בניסיונם לצוד שתי ציפורים כאב. של הנהגת אגודת הסופרים העבריים במכהנתו — הצעד הבא שאותו הם בין אם יעלה בידיהם להדיח אליהם הזדוניים בעיתונות, ובעיקר ב"מעריב", מתכננים — ובין אם לאו, דבר אחר כבר של הנהגת אגודת הסופרים העבריים במכהנתו — הצעד הבא שאותו הם יריבויות ומאבקי-כוח", שהנלוזים שבעסקניו יגולותם לעין-כל את קלסתרה מיריביהם.

מטעמי... תחילה — מה לוגתא שלי. ואחרי נימים אלה.

להתרחק מענט

נחחיל בידידנו סנדו דויד, סגן-עלית דת הסופרים, שהשיב על האשמתו כונות דבריים הבאים: "לא היה לי דברים עם זך ומילא אין לי חשבונות, חסל" (מעריב, 19.9.88). ואכן, במיקרה זה דומני שהצדק עימו: חשבונות העיקרי של מי שהעיתון חדשות קורא לו "סגן ממורמר" הוא עם מי שנבחר כמר קומו לכהונת יושב-ראש האגודה (הוא ואורלנד קיבלו מיספר שווה של קולות). מדבריו אני למד עוד שאין הוא נוטר לי על 15 השירים ששלח לי לפירסום בשנתון איגרא ולא נתפרסמו. להלן מובאה נאה דווקא מתוך אותם שירים. דומה שאילו שמע המשורר בעצתו שלו עצמו, היה חוסך מעצמו הרבה טירחה ועוגמת-נפש:

גם אם אתה אוהב אל תאבד הכרתך.

תעמד מעט רחוק מרעיף.

— ביחוד כשרעיף אלה הם אנשים כאותם שבהם אנו עוסקים ברשימה זו. מתוך דבריו של סגן היר"ר המתפטר אני מבין שגם אינו נוטר לי על הדברים שכתבתי בגנות שתיקתו של ועד אגודת הסופרים כל חודשי הקטל האחרונים. כדי להבין את דברי לאשורם יש לזכור כי סנדו דויד הגיע לכורת אגודת הסופרים מתוך מועצת הלול של תוובה, שגם בה שימש שימש מנהל או יו"ר. הצעד חסר התקדים שבו נקט בעשרת ימי תשובה שלו — הפקרת אורלנד לגורלו על-ידי התפטרותו שלו מהסגנות — מעיד יפה על אופיו המוסרי של האיש ועל הער-כים שהביא עימו מאותה מועצת לול או חלב.

אנשי ועד אגודת הסופרים שלנו — אף הם מרבייתם מקורבים למחנה ה"נאור" והעובד — הללו שלא יצאו משלוותם והחרישו, או כמעט, בכל חודשי הזוועה האלה, פתחו אף הם את פיהם רק כדי לננות במילים בוטות את מעשי חבריהם לנוצה ולקסת. בלהיטור תם הרבה להיכנס לנעליהם (הגדולות עלי-הם בכמה מיספרים, אני מרשה לעצמי לומר בכל הענווה) של עמיתיהם המתפטרים, אף ביקשו עסקנים אלה של מועצת הרפת והלול לשעבר לקחת את הפסטיבל תחת חסותם ורק תגובתם הנחרצת של המשוררים הזרים בעלי המוניטין מנעה זאת בעדם.

עוד בעיקבות פסטיבל שבוטל", דף חדש, 25.5.88

וגם זה כתבתי בגיליון אחר של דף חדש עליו ועל חבריו לוועד ולהנהלה:

גרועים מכל בעיני הם חכמי מועצת אגודת הסופרים... אילו אני במקומם מחריש כל החודשים האלה ביחס למתחולל במדינת היהודים ובשטחים הכבושים בידיה — הייתי נוהר שלא להשמיע אפילו ציוץ קל שבקלים כנגד אנשים המבקשים לשמר את כבודה של השירה העברית, לא רק לדור הזה אלא גם לטווח רחוק יותר. האם הם סבורים, לעומת זאת, שנתמזל מזלם והגיעה שעתם לעלות על סוס וליטול